

SYLABUS

DOTYCZY CYKLU KSZTAŁCENIA 2024-2027

rok akademicki 2024/2025

1. PODSTAWOWE INFORMACJE O PRZEDMIOCIE

nazwa przedmiotu	Kultura mniejszości narodowych i etnicznych
kod przedmiotu	IC4/30/A
nazwa jednostki prowadzącej kierunek	Instytut Polonistyki i Dziennikarstwa
nazwa jednostki realizującej przedmiot	Zakład Literatury Staropolskiej i Polskiego Oświecenia
kierunek studiów	filologia polska
poziom studiów	studia pierwszego stopnia
profil	ogólnoakademicki
forma studiów	studia stacjonarne
rok i semestr studiów	pierwszy rok, pierwszy semestr
rodzaj przedmiotu	konwersatorium do wyboru (opcja II)
język wykładowy	polski
koordynator	prof. dr hab. Marek Nalepa
imię i nazwisko osoby prowadzącej	prof. dr hab. Marek Nalepa

1.1. Formy zajęć dydaktycznych, wymiar godzin i punktów ECTS

semestr (nr)	wykt.	ćw.	konw.	lab.	sem.	ZP	prakt.	inne (jakie?)	liczba pkt. ECTS
1			15						1

1.2. Sposób realizacji zajęć

x zajęcia w formie tradycyjnej
 zajęcia realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość

1.2. Forma zaliczenia przedmiotu (z toku)

zaliczenie z oceną

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Ogólna orientacja w topografii województwa podkarpackiego, zmianach w zakresie podziału administracyjno-terytorialnego kraju po roku 1945; uwarunkowaniach etniczno-kulturowych miejsca stałego zamieszkania Studenta oraz okolic, migracjach mieszkańców Podkarpacia na przestrzeni wieków.

3. CELE, EFEKTY UCZENIA SIĘ, TREŚCI PROGRAMOWE I STOSOWANE METODY DYDAKTYCZNE

3.1. Cele przedmiotu

C1	Zapoznanie z kulturą i tradycjami mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących w przeszłości i obecnie tereny Podkarpacia.
C2	Kształtowanie umiejętności rozpoznawania cech dystynktywnych kultur mniejszościowych: polskich i karpatorusińskich.
C3	Wyrabianie dyspozycji i cech osobowościowych charakterystycznych dla tzw. „człowieka pogranicza”, uwalniającego się od dogmatów wiążących w ustalonych granicach, tworzącego alternatywy, preferującego odmienne od własnych formy komunikacji, budującego pomosty w celu wymiany różnych wartości, traktującego inność nie jako zagrożenie, ale inspirację pomocną w rozumieniu siebie, innych i świata.

3.2. Efekty uczenia się dla przedmiotu

EK (efekt uczenia się)	treść efektu uczenia się zdefiniowanego dla przedmiotu	odniesienie do efektów kierunkowych
EK_01	Student/ka charakteryzuje najważniejsze elementy kultury materialnej i duchowej Karpatorusinów i mniejszości polskich (język, architektura, ubiór, wierzenia, obrzędy).	K_W03 K_W05 K_W11
EK_02	Student/ka rozpoznaje etniczną genezę przedmiotów kultury typu: zagroda, świątynia, zabudowa wsi, ubiór, kultura rolna, muzyka, onomastyka <i>etc.</i>	K_U01
EK_03	Student/ka analizuje materiał archiwalny poświęcony mniejszościom zamieszkującym jego rodzinną miejscowość lub okolice oraz formułuje hipotezy na temat etnicznych implikacji rodzinnych.	K_U02 K_U04
EK_04	Student/ka zachowuje otwartość na różne formy komunikacji kulturowej.	K_K03

3.3. Treści programowe

A. Problematyka wykładu

treści merytoryczne
nie dotyczy

B. Problematyka konwersatoriów

treści merytoryczne
Początki polskiej etnografii. Słowianofilstwo, panslawizm, ludowość romantyczna. Współczesne rozumienie pojęć: <i>mniejszość narodowa</i> , <i>grupa etniczna</i> . Problem kresowości i pogranicza w badaniach etnograficznych i literaturoznawczych.
Uwarunkowania terytorialno-administracyjne i ich wpływ na zróżnicowanie etniczno-kulturowe Podkarpacia na przestrzeni wieków.
Najważniejsze grupy etniczne i narodowościowe zamieszkujące tereny Rzeszowszczyzny niegdyś i obecnie: Łemkowie, Bojkowie, Dolinianie, Żydzi, Lasowiaci, Rzeszowiacy, Podgórzanie, Romowie, Zamieszkańcy.
Polityka PRL wobec ludności mniejszości narodowych i etnicznych.
Zabytki i przedmioty kultury mniejszości etnicznych oraz ich ochrona w województwie podkarpackim.

3.4. Metody dydaktyczne

analiza tekstów z dyskusją, metoda projektów, praca w grupach

4. METODY I KRYTERIA OCENY

4.1. Sposoby weryfikacji efektów uczenia się

symbol efektu	metody oceny efektów uczenia się	forma zajęć dydaktycznych
EK_01	obserwacja w trakcie zajęć, praca pisemna lub prezentacja multimedialna	konwersatorium, praca własna Studenta/ki
EK_02		
EK_03		
EK_04		

4.2. Warunki zaliczenia przedmiotu (kryteria oceniania)

Uczestnictwo w zajęciach oraz 4–5-stronicowe sprawozdanie nt. śladów obecności mniejszości narodowych i grup etnicznych w miejscowości i okolicach zamieszkania Studenta (praca pisemna – 70 % z oceny ostatecznej; frekwencja – 30 % z oceny ostatecznej).
---

5. CAŁKOWITY NAKŁAD PRACY STUDENTA POTRZEBNY DO OSIĄGNIĘCIA ZAŁOŻONYCH EFEKTÓW W GODZINACH ORAZ PUNKTACH ECTS

forma aktywności	średnia liczba godzinna zrealizowanie aktywności
godziny z harmonogramu studiów	15
inne z udziałem nauczyciela akademickiego (udział w konsultacjach)	2
godziny niekontaktowe (bieżące przygotowanie do zajęć, opracowanie sprawozdanie lub prezentacji multimedialnej nt. śladów obecności mniejszości narodowych i grup etnicznych w miejscowości i okolicach zamieszkania Studenta)	8
SUMA GODZIN	25
SUMARYCZNA LICZBA PUNKTÓW ECTS	1

6. PRAKTYKI ZAWODOWE W RAMACH PRZEDMIOTU

wymiar godzinowy	nie dotyczy
zasady i formy odbywania praktyk	

7. LITERATURA

Literatura podstawowa
<p>Z listy wybierane są pozycje bibliograficzne (w porozumieniu z prowadzącym przedmiot na zajęciach organizacyjnych).</p> <p>Brykowski R., <i>Łemkowska drewniana architektura cerkiewna w Polsce, na Słowacji i Rusi Zakarpackiej</i>, Wrocław 1986.</p> <p>Czajkowski J., <i>Studia nad Łemkowszczyzną</i>, Sanok 1999.</p> <p>Doktor J., <i>Początki chasydyzmu polskiego</i>, Wrocław 2004.</p> <p>Karczmarzewski A., <i>Grupy i regiony etnograficzne Małopolski południowo-wschodniej</i>, „Rzeszowska Teka Konserwatorska”, t. 1, Rzeszów 1999.</p> <p>Karczmarzewski A., <i>Przyczynek do poznania Bojków</i>, [w:] <i>Bieszczady. Natura – kultura</i>, pod red. H. Kosętki, R. Gadamskiej-Serafin, J. Mazur-Fedak, Sanok 2011.</p> <p>Karczmarzewski A., <i>Świat Bojków. Etnograficzna podróż po Bojkowszczyźnie</i>, Rzeszów 2014.</p> <p>Karczmarzewski A., <i>Świat Łemków. Etnograficzna podróż po Łemkowszczyźnie</i>, Rzeszów 2014.</p> <p>Lew S., <i>Ścieżkami Lasowiaków i Rzeszowiaków</i>, Kolbuszowa 1995.</p> <p><i>Łemkowie i łemkoznawstwo polskie</i>, pod red. A. Zięby, t. 5, Kraków 1997.</p> <p>Nalepa M., <i>Mieszkańcy Podkarpacia o mniejszościach narodowych i etnicznych</i>, [w:] <i>Dyskursy pogranicza. Wektory literatury</i>, pod red. J. Pasterskiej i Z. Ożoga, Rzeszów 2019, s. 383–419.</p> <p>Nalepa M., <i>Podkarpacie literackie. Preliminaria</i>, [w:] <i>Varia: od romantyzmu ku współczesności</i>, pod red. A. Janickiej, K. Maciąga, J. Pasterskiego, Rzeszów 2020, s. 21–57.</p> <p>Olszański H., <i>Zamieszkańcy. Studium etnograficzne</i>, Sanok 2007.</p> <p>Olszański T.A., <i>Kim byli Dolinianie? „Połoniny”</i> 1986, s. 35–42.</p>

Olszański T.A., *O Dolinianach raz jeszcze*, „Połoniny” 1987, s. 30–35.
Pieradzka K., *Na szlakach Łemkowszczyzny*, Kraków 1939 [reprint: Krosno 2009].
Potocki A., *Żydzi w Podkarpackiem*, Rzeszów 2004.
Reinfuss R., *Śladami Łemków*, Warszawa 1990.
Ruszel K., *Lasowiaczy*, Rzeszów 1994.
Skowroński M., Skowrońska-Wydrzyńska A., *Bojkowie – górale Połonin*, Sanok 2007.

Literatura uzupełniająca

Dla Studentów szczególnie zainteresowanych problematyką zajęć do wykorzystania w przyszłej pracy zawodowej.

„Płaj” 1993, nr 5 (Żydzi w Karpatach).
„Płaj” 1993, nr 6 (Bojkowszczyzna).
Bańkosz R., *Cerkwie Szlaku Ikon*, Krosno 2007.
Bieszczady w Polsce Ludowej 1944–1989, pod. red. J. Izdebskiego, K. Kaczmarek, M. Krzysztofińskiego, Rzeszów 2009.
Brykowski, R., *Drewniana architektura cerkiewna na koronnych ziemiach Rzeczypospolitej*, Warszawa 1995.
Buber M., *Opowieści chasydów*, tłum. P. Hertz, Poznań–Warszawa 2005.
Burszta W. J., *Antropologia kultury*, Poznań 1998.
Ficowski J., *Cyganie w Polsce*, Warszawa 1989.
Gajur J. *Od Magury po Ostawę. Podróż sentymentalna po Łemkowszczyźnie*, Krosno 2007.
Goszyła M., Proksa M., *Kirkuty Podkarpacia*, Przemyśl 2001.
Grzesik W., Traczyn T., *Cerkwie łemkowskie. Od Komańczy do Bartnego*, Warszawa 1993.
Hertz A., *Żydzi w kulturze polskiej*, Warszawa 2003.
Jelonek T., *Chasydzi. Radośni mistycy żydowscy*, Kraków 2007.
Kolberg O., *Dzieła wszystkie*, t. 51: *Sanockie – Krośnieńskie*, cz. 3, Wrocław–Poznań 1973.
Kolbuszewski J., *Kresy*, Wrocław 2006.
Kosiek T., *Polacy i Żydzi Bieszczadów i Pogórza Przemyskiego w narracjach biograficznych osób wysiedlonych w Akcji „Wisła”. Raport z badań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne” 2016, t. 44, z. 1, s. 39–50.
Kotula F., *Folklor słowny osoblwy Lasowiaków, Rzeszowiaków i Podgórczan*, Lublin 1969.
Kotula F., *Po Rzeszowskim Podgórzu błędząc*, Kraków 1974.
Krochmal J., *Krzyż i menora. Żydzi i chrześcijanie w Przemyślu w latach 1559-1772*, Przemyśl 1996.
Kryciński S., *Cerkwie w Bieszczadach*, Warszawa 1991.
Kultura pogranicza – pogranicze kultur, pod red. A. Bobryka, Siedlce – Pułtusk 2005.
Łemkowie w historii i kulturze Karpat, pod red. J. Czajkowskiego, t. 1–2, Rzeszów 1992–1995.
Micha E., *Łemkowie. Grupa etniczna czy naród?*, Kraków 1995.
Misiło E., *Akcja „Wisła”*, Warszawa 1993.
Moklak J., *Łemkowszczyzna w Drugiej Rzeczypospolitej. Zagadnienia polityczne i wyznaniowe*, Kraków 1997.
Motyka G., *Tak było w Bieszczadach. Walki polsko-ukraińskie 1943–1948*, Warszawa 1999.
Nalepa J., *Łemkowie, Wołosi i Biali Chorwaci. Uwagi dotyczące kwestii genezy osadnictwa ruskiego na polskim Podkarpaciu*, „Acta Archaeologica Carpathica” 1997/ 1998, t. 34, s. 135–

177.

Nikitorowicz J., *Pogranicze, tożsamość, edukacja międzykulturowa*, Białystok 1995.

Nowak J., *Zaginiony świat? Nazywają ich Łemkami*, Kraków 2000.

Pieradzka K., *Na szlakach Łemkowszczyzny*, Krosno 2009.

Potocki A., *Legendy łemkowskiego Beskidu*, Rzeszów 2007.

Potocki A., *Śladami chasydzkich cadyków w Podkarpackiem*, Rzeszów 2008.

Potocki A., *Żydzi w Podkarpackiem*, Rzeszów 2004.

Reinfuss R., *Łemkowie jako grupa etnograficzna*, Sanok 1998.

Ruszel K., *Lasowiaczy*, Rzeszów 1994.

Skowroński M., Skowrońska-Wydrzyńska A., *Bojkowie – górale Połonin*, Sanok 2007.

Tur J., *Architektura cerkiewna, Łemkowie – kultura, sztuka, język*, Warszawa 1987.

Zamojski R.H., *Tu powstał chasydyzm, [w:] tegoż, Polacy i Żydzi – osiem wieków wspólnej historii*, Warszawa 2006.

oprac. Marek Nalepa

akceptacja kierownika jednostki lub osoby upoważnionej